

ARGE'ye dayalı kamu tedarik politikası (11)

Aykut Göker

ARGE'ye dayalı tedarik meselesini biraz daha açalım: Diyelim ki, büyük bir kamu kuruluşundasınız. Kuruluşunuzun verdiği emek yoğun hizmetler var. Bu hizmetleri, daha kaliteli ve daha ucuza, otomatik olarak yapan makinaların ortaya çıktığını görüyor ve sisteminizi değiştirerek otomasyona geçme kararını veriyorsunuz. Tanımladığınız bu yeni ihtiyacı karşılamak için alışılmış yöntem, bir şartname hazırlayıp ihaleye çıkmak ve alınan teklifler arasından, yerli ya da yabancı, uygun birini seçip, makinaları satın almak olacaktır. Kamu kuruluşlarımızın bugünkü tedarik felsefeleri aşağı yukarı budur. Ama, örneğimizi bir de şöyle kurgulayalım: Verdiğiniz hizmeti otomatik olarak yapan bir makina kavramı henüz ortada yok. Ama siz, bazı hizmetlerin otomatik makinalarla yapılmaya başladığını görüyorsunuz ve “kuruluşunuzun verdiği hizmeti de otomatik olarak yapacak **yeni bir makinanın geliştirilmesi**” istemiyle ihaleye çıkıyorsunuz. Burada, buna istekli olacak firmalar için de, sizin için de riskli bir durum söz konusu! Çünkü, yeni bir makina geliştirmek için ARGE yapılması gerekli; ARGE ise, riski yüksek bir faaliyet türü...

Ama, bütün pazar ekonomilerinde, ülkenin geleceği için kritik önemi olan alanlarda, firmaları araştırmaya ve yeni ürünler geliştirmeye teşvik için, devlet, en azından riski paylaşarak, bu tür satın almalar yapıyor. Ülkenizde, ‘otomatik hizmet makinaları’ alanında belli bir üretim yeteneğinin doğmaya başladığını; bunun başka üretim alanlarını da tetikleyip büyük bir ihracat potansiyeli doğuracağını; ama, bu alanda yeni ürünler geliştirme yeteneği kazanılmadığı sürece bunun mümkün olmayacağını görmüş olsaydınız, yurt içindeki firmaları ARGE'ye teşvik için, kurumunuzun ihtiyacından hareketle, siz de böyle bir yol izlemek istemez miydiniz?

Bir başka örnek daha verelim ve diyelim ki, söz konusu olan her ne makinası ise (bunu bir sistem ya da yazılım olarak da okuyabilirsiniz) zaten kavram olarak var; Türkiye’de de üretiliyor. Ama, bu tür makinaların giderek geliştiğini görüyorsunuz. O zaman, siz de, bu makinaların, ilerdeki gereksinimlerinizi de dikkate alarak tanımlayacağınız yeni işlevlere sahip kılınacak biçimde, teknolojik olarak geliştirilmesi ve zaman içinde meydana gelecek gelişmelerin de satın alınacak olanlara uyarlanması koşuluyla ihaleye çıkabilirdiniz. Ama, her iki örnekte de, Türkiye’deki firmaların bu ihalelere katılabilmeleri ve ‘**maksadın hâsıl olması**’ için, kamu tedarik sistemi şu hususlara imkân vermeli:

- Her ARGE faaliyeti başarı ile sonuçlanmayacağı için risk paylaşılabilir. Ayrıca, ARGE mâliyetini baştan kestirmek güç olduğu için, ARGE hizmetlerinin satın alınmasında, ‘**yıllara sâri maliyet+kâr**’ üzerinden sözleşme yapılabilir ya da ‘**aşılamayacak bedel sınırı**’ vb. kavramlara yer verilebilir.
- ARGE sürecinde de, **ön ödeme** ve **hak ediş** raporlarına dayalı **ara ödeme** yapılabilir. Bunun için, ARGE faaliyet ve harcamalarının hakemlerce ya da hakemlik kurumlarınca izlenmesi esası getirilebilir.
- Firmaların ölçekleri büyüdükçe, ARGE yapma ve yönetme yetenekleri yükselmektedir. Bu nedenle, büyük projelerde büyük ölçekli firma bulma ihtiyacına yanıt verebilmek; ama, küçük firmalardaki ARGE yeteneğinden de yararlanabilmek için, ‘**ana yüklenici firma**’ ve ‘**alt yüklenici firma**’ uygulamasına gidilebilir; bu tür firmalara yeterlilik verilmesinin usûl ve esasları belirlenmiş olmalı.

▪ Satın alınan yazılım, donatım ve sistemlerin kabûl testleri Türkiye’de yapılabilmesi; ekonomik ömürleri boyunca, beklenen işlevleri yerine getirecek durumda idame ettirilebilmeleri için gerekli muayene, test, kalibrasyon, bakım, onarım, yenileme ve sistem destek hizmetlerinin Türkiye’de verilmesi ve bunun için gerekli altyapının Türkiye’de kurulu bulunması şartı getirilebilmeli ve bu imkânların varlığını onaylayıp denetleyecek bir hakemlik kurumu öngörülebilmesi.

▪ Şartnamelerde, ‘**yabancı ortakla birlikte teklif verme**’, ‘**daha önce yurtdışına satmış olma**’ gibi, yerli firmalara kapıyı kapatacak hükümlere yer verilmemeli.

Bunların bir bölümü yeni yasal düzenlemeleri gerektiriyor; ama, her şeyden önce zihniyet değişikliği şart.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD.30 Kasım 2002.